

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาทางการศึกษาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4*

REFORM OF BUDDHISM AFFAIRS IN EDUCATION USING THE PRINCIPLES SANGKHAHAWATTHU 4

พระปลัดธีรภัทร์ นาถสีโล

PhraPalad Teerapat Nathasilo

วัดทวีการะอนันต์

Watthaweekaraan, Thailand

E-mail: beer0850899191@gmail.com

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนา เป็นสถาบันหลักที่สำคัญสถาบันหนึ่งของสังคมไทย ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน และอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนาน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการศึกษาคือกระบวนการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน การศึกษานั้นมีมาพร้อม ๆ กับมนุษย์ที่ได้อุบัติขึ้นมาในโลก และการรู้จักแก้ปัญหา มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความสำนึกรับผิดชอบชั่ว-ดี ล้วนมาจากอิทธิพลของการศึกษาทั้งสิ้น เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยปัจจุบัน เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมใหม่ขึ้นเรื่อย ๆ และพระพุทธศาสนาย่อมได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาซึ่งติดรูปแบบเดิมอยู่ เช่น จัดการศึกษาเน้นกรรม-บาลีของพระสงฆ์ทั้งประเทศอยู่ที่ส่วนกลาง หลักสูตรยังไม่มากพอต่อความสนใจในการศึกษาของเยาวชน หากมีหลักสูตรใหม่เพิ่มมากขึ้น การศึกษาพุทธศาสนาก็จะมีการแข่งขัน มีความก้าวหน้า เนื่องจากปัจจุบันการศึกษาพระพุทธศาสนาของไทยมีรูปแบบเดียว ขาดความหลากหลายและล้าหลัง แม้จะให้โอกาสทางการศึกษาแก่คนชายขอบได้บ้าง แต่ก็ไม่ใช่ว่าการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงได้ตั้งนั้น การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ควรจัดให้เหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยยึดหลัก สังคหวัตถุ 4 เป็นบรรทัดฐานในการแก้ไขระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อการอนุเคราะห์ สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในแบบใดก็ตามต้องเล็งเห็นผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ เพื่อการศึกษาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

---

* Received 15 April 2021; Revised 2 May 2021; Accepted 29 May 2021

คำสำคัญ : การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา, ด้านการศึกษา, สังคหวัตถุ 4

Abstract

Buddhism is one of the main institutions of Thai society. Most Thai people are Buddhists. And the influence of Buddhism has contributed to the traditions and culture of Thai life for a long time. With monks leading in spreading Buddhist principles and education is an important process in the propagation of Buddhism to exist until the present That education is accompanied by humans who have emerged in the world and problem solving Responsible to oneself and society Have a sense of responsibility for evil- good Are all from the influence of education. When entering the present era Technology plays a role in economic, social and political development, resulting in social change. New cultures continue to increase and Buddhism will inevitably be affected. Especially in education, still sticking to the original format. Such as organizing the education of the Dharma-Pali of the monks of the whole country at the central the curriculum was not enough to support youth interest in education. If there are more new courses There will be competition in Buddhism education. Has progressed as there is only one form of education in Buddhism in Thailand Lack of variety and lag Although giving some educational opportunities to marginalized people but it is not a study that can meet real needs. Therefore, the ecclesiastical education management should be suitable for the changing times by adhering to the Sangkhavattad 4 as the norm in modifying the Sangha Education system. Which is a principle for support Help each other In any form of change and amendment to the Sangha Education system, the common interests must be seen as important, For a stable and sustainable study of Buddhism in the future.

Keywords: Reform of Buddhism, Education, Sangkhawattad 4

บทนำ

จากกระแสสังคมปัจจุบัน ที่มุ่งให้เกิดการปฏิรูปขึ้นในทุกองค์กร ไม่เว้นแม้องค์กรพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ จึงได้เสนอให้มีการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาใน 4 ประเด็นหลัก คือ 1) เรื่องทรัพย์สินของวัดและพระสงฆ์ เนื่องจากเห็นว่า มีพระสงฆ์บางรูปใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อ ไม่สมกับสมณสาธูป ทำให้เห็นว่าเป็นผู้สะสมมากกว่าเป็นผู้

เสียสละ ส่วนทรัพย์สินของวัดก็ไม่มี การแสดงบัญชีทรัพย์สินให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้ ถึงที่มาที่ไปของเงินบริจาค ไม่มีการตรวจสอบความโปร่งใส 2) เรื่องปัญหาของพระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย นำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธา เพราะมีพระสงฆ์บางรูปที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม 3) เรื่องการทำพระธรรมวินัยให้วิปริตและการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย เนื่องจากมีพระภิกษุบางรูปที่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพอสมควร แต่ดัดแปลงหลักธรรมคำสอนนั้นให้อื้อประโยชน์ 4) เรื่องฝ่ายอาณาจักรที่จะต้องเข้าไปสนับสนุนปกป้องคุ้มครองกิจการพระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่าองค์กรทางพระพุทธศาสนาไม่สามารถที่จะบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนา ให้เรียบร้อยดีงามได้ การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดทิศทาง การพัฒนางานคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสอดคล้องกับภาระงานของคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านเผยแผ่ 5) ด้านสาธารณูปการ และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งการจะขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้ต้องอาศัยค่านิยม “อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” ที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้เดินหน้าไปได้ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2548)

ในอดีตวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้และมีพระสงฆ์เป็นครูสอน ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยพระบรมราชาบุลย์มภ์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนการจัดการศึกษาจากภาครัฐ แต่ยังไม่ครอบคลุม และไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายจริง เนื่องจากการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมไม่มีกฎหมายรองรับ จึงเป็นภาระของผู้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา คือ เจ้าอาวาส ที่ต้องจัดหางบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา จึงส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และไม่สามารถตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์และของชาติได้ ก่อให้เกิดปัญหาดังนี้

1. ระบบการบริหารการศึกษาไม่เข้มแข็ง
2. การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนผิดเพี้ยนไปจากพระธรรมวินัย
3. ครูสอนและผู้เรียน ให้ความสนใจศึกษาเล่าเรียนในการศึกษารูปแบบอื่นแทน

ซึ่งมีกฎหมายรองรับอย่างถูกต้อง (สำนักกรรมการ 3, 2560)

ดังนั้น การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ ต้องอาศัยความร่วมมือกันจากหลาย ๆ ภาคส่วน โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ได้ออกมาร่วมเสนอความคิดเห็นทั้งในด้านข้อดี-ข้อเสีย ที่เป็นปัญหาในขณะนี้ เพื่อนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ผ่านประชาคมติและประชาพิจารณ์ เพื่อนำไปสู่กระบวนการทางกฎหมายเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมีความทันสมัย ทันต่อกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

พระพุทธเจ้าทรงริเริ่มตั้งคณะสงฆ์ขึ้น เพื่อเปิดรับบุคคลทุกวรรณะ ทุกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์แล้ว มีสิทธิเสมอกันในทางด้านการปกครองและชีวิตทางสังคม มีโอกาส

เท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการศึกษาอบรม ตลอดจนปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา สถาบันวัดกลายเป็นสถาบันทางการศึกษา เพราะเป็นที่ฝึกหัดอบรม รวมถึงวิถีชีวิตของพระสงฆ์ภายในวัด โดยมีระบบพัฒนาคน 3 ด้าน ที่เรียกว่าไตรสิกขา ได้แก่ 1) ฝึกฝนพัฒนาในการแสดงออกทางกายและวาจา (อธิศีล) 2) ฝึกฝนพัฒนาด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต (อธิจิต) 3) ฝึกฝนพัฒนาสมองหรือปัญญา (อธิปัญญา) (พระไตรปิฎก, 2538)

การศึกษาของคณะสงฆ์ ยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสำคัญ เพื่อประพฤติปฏิบัติตน ตลอดทั้งดำรงรักษาและเผยแผ่พรหมจรรย์ อันเป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย ซึ่งในเวลาต่อมาได้แยกการศึกษาออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายคัมภีร์และฝ่ายวิปัสสนาธุระ สำหรับฝ่ายคัมภีร์ คือ การศึกษาพระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ส่วนฝ่ายวิปัสสนาธุระ คือ การเรียนวิธีฝึกหัดจิตใจของตนเองให้ปราศจากกิเลส พระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ปริยัติ คือ การเล่าเรียน ปฏิบัติ คือ ลงมือกระทำ และปฏิเวธ คือ ประจักษ์แจ้งผลการศึกษาปริยัติ เป็นองค์ประกอบสำคัญ (พระมหาสมพงษ์ เกศานุช และคณะ, 2561)

รูปแบบการจัดการศึกษาของสงฆ์ไทยในอดีต

สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ราวพุทธศตวรรษที่ 3 ได้อุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 3 เมื่อทำสำเร็จแล้วได้ส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นต่าง ๆ รวม 9 สาย คณะของพระโสณะและพระอุตตระได้มายังสุวรรณภูมิ ได้แก่ พื้นที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประเทศไทยปัจจุบันเป็นศูนย์กลาง โดยมีนครปฐมเป็นราชธานี เมื่อประมาณปี พ.ศ. 236 ดังตำนานที่สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมราชาธิราชทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือตำนานพระพุทธเจดีย์ว่า พระพุทธศาสนาได้มาถึงประเทศไทย เป็น 4 ยุค คือ ยุคที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 236 เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ยุคที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 760 พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานจากแคว้นกัมพูชา ได้เผยแผ่มา ทางดินแดนทางตอนใต้ของสุวรรณภูมิคือเกาะสุมาตรา ชาว กัมพูชา ล่องมาถึงประมาณ ปี พ.ศ. 1300 ก็ได้แพร่ขยายขึ้นมาถึงปัตตานี สุราษฎร์ธานี ที่ไชยา ยุคที่ 3 เมื่อประมาณปี พ.ศ. 1600 พระพุทธศาสนาแบบพุกาม ได้แพร่เข้ามาถึงอาณาจักรล้านนา และอาณาจักรทวารวดี ยุคที่ 4 เมื่อประมาณปี พ.ศ. 1900 พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้แผ่จากลังกาเข้ามา ทางภาคใต้ของไทย คือ นครศรีธรรมราช เรียกว่า ลัทธิลังกาวงศ์ จากนั้นการพัฒนาการศึกษาของสงฆ์มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละยุคสมัยดังต่อไปนี้ (สุนันท์ อยู่คงดี, 2555)

1. การพัฒนาการศึกษาของสงฆ์สมัยสุโขทัย

วัดเป็นสถาบันสังคมที่ให้การศึกษแก่คนไทยมาช้านานตั้งแต่โบราณ โดยพระเป็นครูสอนมิทั้งการอบรมสั่งสอนพระด้วยกันเอง ถวายพระธรรมเทศนาแต่พระมหากษัตริย์ และเทศนาสั่งสอนอบรมประชาชนทั่วไป ภายหลังก่อตั้งสุโขทัยเป็นราชธานี การปกครองคณะสงฆ์

สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ “ฝ่ายคามวาสี” และ “อรัญญวาสี” การแบ่งคณะสงฆ์เป็น 2 ฝ่าย ส่งผลให้การจัดการศึกษาสำหรับสงฆ์แตกต่างกันออกไป คือ “ฝ่ายคามวาสี” เป็นพระสงฆ์ที่อยู่ในเมือง มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และอบรมพระภิกษุสามเณร ตลอดจนประชาชนให้ปฏิบัติ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เรียกว่า “คันถุระ” (ฝ่ายที่ศึกษาคัมภีร์) และฝ่าย “อรัญญวาสี” เป็นพระสงฆ์ที่อยู่ตามป่า มีหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษยานุศิษย์ในทางปฏิบัติ สมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน เรียกว่า “วิปัสสนาธุระ” (ฝ่ายบำเพ็ญภาวนา) (พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตต์), 2539)

2. การพัฒนาการศึกษาของสงฆ์สมัยอยุธยา

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงโปรดให้จัดการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ให้มีการสอบไล่พระปริยัติธรรม นับว่าเป็นการสอบไล่ที่เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย หลักสูตรการศึกษาในสมัยอยุธยานั้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทรงกำหนดหลักสูตร เวลาเรียน การประเมินผล และฐานะของผู้สอบไล่ได้เป็นการแน่นอน ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี เป็นหลักสูตร โดยแบ่งเป็น 3 ชั้นเรียน คือ 1) บาเรียนตรี 2) บาเรียนโท และพระวินัย 3) บาเรียนเอก ผู้เรียนจบบาเรียนตรี-โท-เอก เรียกว่า “มหาบาเรียนบาลี” โดยใช้อักษรย่อว่า “บ.บ.” ส่วนสถานศึกษาในการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมใช้บริเวณพระบรมมหาราชวังเป็นที่เล่าเรียน ส่วนวัดวาอารามต่าง ๆ และในการวัดผลการศึกษา เริ่มแรกเรียนคัมภีร์มูลกัจจายน์ (หลักภาษา) ใช้เวลาประมาณ 2-3 ปี จึงเรียนแปลพระไตรปิฎกที่จารึกในใบลานเป็นหนังสือแบบเรียน เมื่อมีความรู้ความสามารถในการแปลได้ดีแล้วมีการสอบไล่ความรู้ของพระภิกษุสามเณรขึ้น เรียกว่า “สอบสนามหลวง” ทรงยกย่องผู้สอบได้ให้มีสมณศักดิ์เป็น “มหา” นำหน้าชื่อ สถานที่สอบใช้พระบรมมหาราชวังเป็นที่สอบ และใช้ระยะเวลาเรียน 3 ปี จึงมีการสอบ 1 ครั้ง เมื่อสอบได้เรียก “บาเรียนตรี” เรียนพระวินัยปิฎกต่อไป อีก 3 ปี สอบผ่านก็เป็น “บาเรียนโท” จากนั้นศึกษาพระอภิธรรมปิฎกอีก 3 ปี สอบผ่านก็ได้รับ ยกย่องเป็น “บาเรียนเอก” ตามลำดับ (สำนักศาสนศึกษาวัดเทพศิลา, 2545)

3. การพัฒนาการศึกษาสมัยธนบุรี

ศูนย์การศึกษาในสมัยธนบุรีก็ยังคงอยู่ที่วัดเหมือนสมัยอยุธยา โดยมีแต่เด็กผู้ชายเท่านั้น ที่มีโอกาสศึกษา เพราะต้องอยู่กับพระที่วัดเพื่อเรียนหนังสือ พระสงฆ์ก็คือครูที่จะสอนหนังสือให้ แก่กุลบุตร เพื่อให้ได้รับการอบรมความประพฤติ เรียนพระธรรม ภาษาบาลี สันสกฤต และศัพท์เขมรเพื่อประโยชน์ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังมีการเรียนวิชาเลขเน้นมาตรา ชั่งตวงวัด มาตราเงินไทย และการคิดหน้าไม้ ซึ่งจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์, 2548)

4. การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ทรงอาราธนาพระสงฆ์ ทรงสมณศักดิ์และราชบัณฑิตเป็นกรรมการชำระพระไตรปิฎก จารึกเป็นอักษรขอมขึ้นใช้เวลา

5 เดือน จึงเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นการทำสังคายนาครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ยุคต้น หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมยังใช้พระไตรปิฎกเรียน 3 ปี จึงมีการสอบ 1 ครั้ง เหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในรัชกาลที่ 2 ได้มีการปรับปรุง หลักสูตรการเรียนการสอนขึ้นใหม่ โดยจัดหลักสูตรเป็น 9 ชั้น เรียกว่า ประโยค ประโยค 1-2-3 เป็นเปรียญตรีประโยค 4-5-6 เป็นเปรียญโท ประโยค 7-8-9 เป็นเปรียญเอก และผู้ที่สอบ ไล่ได้ 3 ประโยคแล้วจึงจัดว่าเป็นเปรียญ ถ้าเป็นภิกษุใช้คำนำหน้าว่า “พระมหา” และถ้าเป็นสามเณรก็ใช้อักษรย่อและตัวเลขต่อท้าย เช่น สามเณรพุ่ม ป.ธ.3 เป็นต้น ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระที่นั่งมณเฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์และเจ้านาย ส่วนข้าราชการชั้นผู้น้อยให้ไปศึกษาตามวัดต่าง ๆ (วิโรจน์ วิชัย, 2560)

5. การพัฒนาการศึกษาของสงฆ์: ยุคปฏิรูปประเทศ (ร.4 - ร.6)

การศึกษาของสงฆ์สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) คงดำเนินไปเหมือนเช่นในรัชกาลก่อน ได้ปรับปรุงการเรียน การสอนของสงฆ์ให้พัฒนาขึ้น การวัดผล การสอนพระปริยัติธรรมนับเป็นราชการแผ่นดินอย่างหนึ่ง

ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เป็นยุคใหม่ แห่งการศึกษาของสงฆ์ ทรงเห็นว่าการศึกษเป็นสิ่งสำคัญ จึงทรงสนับสนุนการศึกษาทั้งทางโลกและการศึกษาสงฆ์ด้วย เพราะพระองค์ประสงค์ให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งด้านพระปริยัติธรรม และวิชาการสมัยใหม่ควบคู่กันไป เพื่อจะให้พระสงฆ์ในฐานะผู้มีความรอบรู้ทั้งวิชาการทางโลกและทางธรรม เพื่อจะนำไปเผยแผ่แก่ประชาชนของไทย พระองค์ทรงสถาปนาการศึกษาชั้นสูงทางคณะสงฆ์ขึ้น 2 แห่ง คือ ทรงสถาปนามหาธาตุวิทยาลัยขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2432 ที่วัดมหาธาตุ ถึงปี พ.ศ. 2439 โปรดพระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นที่ศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาการชั้นสูง ต่อมาปี พ.ศ. 2436 โปรดให้สถาปนา “มหามกุฏราชวิทยาลัย” ขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัย ทั้ง 2 แห่งนี้ ก็ยังไม่พร้อมจะดำเนินการในรัชกาลนี้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2454) จัดให้มีการศึกษาพระธรรมวินัยในแบบภาษาไทย โดยแบ่งเป็น 3 ชั้นเรียน คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ผู้ที่เรียนจึงได้ชื่อนักธรรม พระเณรที่สอบได้ ก็เรียกกันว่า “พระนักธรรม” หลักสูตรนี้ต่อมาอนุญาตให้ชาวบ้านเข้าสอบด้วย เรียกว่า “ธรรมศึกษา” สำหรับผู้ที่สอบบาลีได้เป็นเปรียญและสอบนักธรรมได้อีก เรียกว่า “เปรียญธรรม” ใช้อักษรย่อว่า “ป.ธ.” อนึ่งผู้ที่จะสอบบาลีนั้นจะต้องสอบนักธรรมให้ได้ก่อน ถ้าสอบนักธรรมตกบาลีก็โมฆะ คือนักธรรมตรี มีสิทธิ์สอบได้แค่ประโยค 1-2-3 นักธรรมโท มีสิทธิ์สอบประโยค 4-5-6 ส่วนนักธรรมเอก มีสิทธิ์สอบประโยค 7-8-9 ยุคแรกการสอบพระปริยัติธรรมใช้เวลาศึกษา 3 ปี สอบ 1 ครั้ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2436 จึงได้กำหนดให้สอบปีละ 1 ครั้ง ตลอดมา วิธีสอบพระปริยัติธรรมในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังคงใช้สอบแบบเดิม คือ สอบด้วย

ปากเปล่า ต่อมาปี พ.ศ. 2455 ได้เปลี่ยนแปลงมาสอบด้วยวิธีเขียน เฉพาะประโยค 1 และ ประโยค 2 ส่วนตั้งแต่ประโยค 3 ขึ้นไป สอบแปลด้วยปากตามแบบเดิม (สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, 2563)

6. การพัฒนาการศึกษาของสงฆ์สมัย ร.7 - ปัจจุบัน

นับตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา นโยบายการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไป โดยแยกการศึกษาของภิกษุสามเณร และเด็กนักเรียนออกจากกัน ตลอดจนถึงส่วนราชการที่รับผิดชอบด้วย โดยให้กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบเฉพาะการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนเท่านั้น ส่วนการศึกษาสำหรับภิกษุสามเณรให้สังกัดกระทรวงธรรมการ คณะสงฆ์ก็ได้เป็นภาระรับผิดชอบดำเนินการต่างหากออกไปจนเป็นเอกเทศจากการศึกษาของรัฐ (วิโรจน์ วิชย, 2560)

6.1 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

ในปี พ.ศ. 2454 ได้มีการเริ่มศึกษาแบบนักธรรมขึ้นควบคู่กับฝ่ายเปรียญ แต่ยังเป็นการศึกษาของสงฆ์เท่านั้น จนถึงรัชกาลที่ 7 จึงเปิดโอกาสให้ฆราวาสชายหญิงเข้าเรียนด้วย โดยแยกเป็นแผนกธรรม สำหรับภิกษุสามเณรและแผนกธรรมศึกษาสำหรับฆราวาสชายหญิงแบ่งเป็น 3 ชั้นนักธรรมศึกษาตรี ชั้นโทและชั้นเอก

ในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น ได้ทรงตั้งหลักสูตรการศึกษาของพระภิกษุสามเณรแบบใหม่นี้ เรียกว่า “นักธรรม” มี 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก เริ่มสอบไล่สนามหลวงเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2457 เป็นต้นมา (พระครูสังฆรักษ์ปัญญาพล ปัญญาพล, 2560)

6.2 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ตั้งแต่โบราณมาไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก ส่วนใหญ่ยังคงรูปเดิมอยู่ ทั้งทางด้านหลักสูตร การวัดผลและวิธีสอบ ยังยากต่อการเล่าเรียน ต้องใช้เวลามาก และเดิมที่การสอบบาลีต้องสอบด้วยปากเปล่า จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2459 จึงให้ยกเลิกการสอบความรู้บาลี ด้วยวิธีแปลปากเปล่ามาใช้เป็นการสอบด้วยวิธีเขียนแทนทุกประโยคจนถึงปัจจุบัน (โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย, 2560)

6.3 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2535 การศึกษาแบบนี้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์หรือเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ และฝ่ายบ้านเมือง เมื่อพระภิกษุสามเณรได้ลาสิกขาแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไป

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญจึงได้ปฏิรูปการศึกษา จัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบเหมือนนานอารยประเทศ ให้ราษฎรทุกคนได้ศึกษาอย่างมีระบบ

และสำหรับพระภิกษุสามเณร พระองค์ก็ทรงสนับสนุนให้คณะสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งด้านพระปริยัติธรรมและวิชาการชั้นสูงสมัยใหม่ควบคู่กันไป ได้ทรงสถาปนามหาธาตุวิทยาลัยขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2432 ต่อมาเมื่อพ.ศ. 2439 ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” และในปี พ.ศ. 2436ก็โปรดให้เปิดขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหารและได้ทรงพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ต่อมา รัฐบาลโดยการยินยอมของรัฐสภา ก็ได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดวิध्यฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2527 และได้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่งขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2540 ลงวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2540 โดยให้มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลไทย จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก เปิดสอนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์และจัดหลักสูตรทั้งภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษ เพื่อผลิตบัณฑิตเป็นสะพานเชื่อมเครือข่ายทั่วโลก แนวโน้มการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ในอนาคต

ปัจจุบันนี้ การศึกษาในวงการคณะสงฆ์ได้มีการจัดการศึกษาสมัยใหม่เพิ่มขึ้นอีก ไม่เหมือนสมัยดั้งเดิมที่เน้นอยู่เฉพาะการศึกษาแผนกนักธรรมและภาษาบาลีเท่านั้น แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นระบบการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญ และมหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาขึ้นไป เพื่อเน้นให้พระสงฆ์มีความสมบูรณ์ทางความรู้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเน้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศด้วย (ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ, 2558)

ความหมายของการปฏิรูป

การปฏิรูป หรือ “Reform” คือ การทำให้สิ่งที่เราเห็นว่าเป็นปัญหา ผิดไปจากสภาพที่เหมาะสม มาจัดรูปแบบใหม่ ดังนั้นการปฏิรูป จึงไม่ใช่ “การพัฒนา” ที่เป็นการทำสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ชาติอะไรที่ควรมีก็จัดให้มี ดังนั้นการปฏิรูปมักจะไม่มีการ win-win ไปทุกฝ่าย มันจะต้องมีฝ่ายที่ได้ในบางเรื่อง เสียในบางเรื่อง ประเด็นจึงอยู่ที่ว่าการกระทำดังกล่าวมีเป้าหมายอย่างไร และจะส่งผลทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาวอย่างไร (Preecha Bunthavee, 2562) โดยควรมีแผนที่ค่อนข้างชัดเจน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถรับรู้และปรับตัวได้ ผู้ที่มีส่วนได้เสีย ทุกกลุ่มควรมีโอกาสมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิรูป โดยเฉพาะในเรื่องที่ตนเกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงเป็นโอกาสอันดีที่เราในฐานะที่เป็นกำลังส่วนหนึ่งในสังคม ควรจะแสดงข้อคิดความเห็นออกมา (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

การปฏิรูปเป็นการแก้ไขปรับปรุงภายในระบบหรือโครงสร้างเดิม ไม่มีการทำลายระบบหรือโครงสร้างที่เคยมีมาแต่อย่างใด การปฏิรูปองค์กรศาสนาก็เช่นกันจะไม่ทำลายวัฒนธรรมองค์กรแค่เป็นการปรับปรุงภายในกรอบแห่งพระธรรมวินัยและจารีต การปฏิรูปจึงเป็นการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ภายในโครงสร้างที่มีอยู่เดิม ดังนั้นเราปฏิรูปพระพุทธศาสนาเถรวาท

ภายในกรอบแห่งพระธรรมวินัยและจารีต แต่ถ้ามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาสนาก็กลายเป็นปฏิวัติศาสนา

การปฏิรูปคณะสงฆ์ คือการที่คณะสงฆ์เราเกิดแรงบันดาลใจที่จะลุกขึ้นมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ยกระดับ เพิ่มขีดความสามารถ เพิ่มศักยภาพ กลไกที่มีอยู่ของคณะสงฆ์ให้ดีขึ้นกว่าเดิม พร้อมกันนี้ก็มีแนวคิดหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้กับวงการคณะสงฆ์เพื่อให้ทันโลก ทันเหตุการณ์ เพราะเราทั้งหลายทราบกันดีว่า ชินเรายังไม่ลุกขึ้นมาช่วยตัวเอง ยังปล่อยให้กลไกที่มีอยู่เป็นไปตามยถากรรม ก็มีอันหวังได้ว่า พระพุทธศาสนาของเราก็คงสั่นคลอนและอาจล่มสลายไปในที่สุด

แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้เรียกประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของ เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558 โดยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ผลจากการประชุมหารือครั้งนี้ก็คือ การปฏิรูปตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ยกร่างเสนอที่ประชุม

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา มีกรอบแนวทางการดำเนินการไว้ 3 ระยะ รวมเวลาดำเนินการ 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 ถึง พ.ศ. 2563 ดังต่อไปนี้

1. ระยะที่ 1 มิถุนายน 2558 ถึงธันวาคม 2558 คือ 1) ดำเนินการปรับปรุงพัฒนาในส่วนที่ทำได้ทันที 2) ระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในแนวทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

2. ระยะที่ 2 มกราคม 2559 ถึงธันวาคม 2559 คือ 1) ดำเนินการตามกรอบแนวทางส่งเสริมการดำเนินงานตามภารกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่ได้จากการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน 2) ชับเคลื่อนสิ่งที่ยังทำไม่เสร็จสิ้นและแนวทางที่เกิดใหม่ระหว่างดำเนินการในระยะที่ 1

3. ระยะที่ 3 มกราคม 2560 ถึงธันวาคม 2563 การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาต้องยึดหลักที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงมีพระมหาสมณมติไว้เมื่อ พ.ศ. 2447 ความตอนหนึ่งว่า “ภิกษุสงฆ์มีกฎหมายอันจะพึงอยู่ 3 ประเภท คือ กฎหมายแผ่นดิน 1 พระวินัย 1 จารีต 1” (บันทึกเรื่องพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121) (มหาเถรสมาคม, 2558)

องค์ธรรมแห่งสังคหวัตถุ

สังคหวัตถุ คือ ธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์กันและกัน พระพุทธองค์ทรงอุปมาสังคหวัตถุไว้ในสังคหสูตรว่าเปรียบเหมือนกับพาหนะที่จะนำคนไปสู่ความเจริญในโลก ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

1. ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การให้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่มที่ 21 ข้อ 32 : 50-51) 1) อามิสทาน คือ การให้วัตถุสิ่งของ หรือเงินเป็นทาน 2) ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะเป็นทาน 3) อภัยทาน คือ การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์ การปล่อยวางความผูกโกรธให้หมดไปจากใจ

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ สมควรแก่กาลเทศะ คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพื่อแฉ้อ

3. อุตถจริยา คือ การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น เป็นการทำความดีประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยแรงกาย ขวนขวายช่วยเหลือผู้อื่นในกิจกรรมต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ รวมทั้งการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ อุตถจริยา

4. สมานัตตตา คือ การวางตนสม่ำเสมอ ทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ให้ความเสมอภาคปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ ไม่ถือตัว เป็นการวางตนให้สมกับฐานะของตน สมานัตตตา ถือเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการสังคมสงเคราะห์กัน (พระไตรปิฎก, 2538)

การปฏิรูปด้านการศึกษาตามหลักทาน

การปฏิรูปด้านการศึกษาตามหลักทาน คือ การแก้ไขปรับปรุงการศึกษาตามหลักของการให้ โดยให้การเสียสละ ให้การแบ่งปัน ให้ศิลปะวิทยาการใหม่ ๆ โดยที่ การให้ต้องประกอบด้วย ความศรัทธา ความเคารพ มีเมตตาเป็นพื้นฐาน เพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนและผู้อื่น ซึ่งการศึกษาของคณะสงฆ์ปัจจุบันไม่สามารถถึงความสนใจให้เยาวชนเข้ามาบวชเรียนหรือศึกษาพระพุทธศาสนาได้ดีเท่าที่ควร เห็นได้จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมต่าง ๆ กำลังขาดแคลนบุคลากรในการสอน ขาดผู้สนใจเข้ามาบวชเพื่อศึกษา เพราะไม่มีงบประมาณที่เพียงพอ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณแก่สำนักเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อช่วยเหลือให้มากกว่าที่เป็นอยู่ จัดให้มีกองทุนสำหรับการช่วยเหลือพระเผยแผ่ธรรมตามสถานศึกษาต่าง ๆ ไม่ว่าจะการจัดค่ายคุณธรรม หรือการจัดกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพื่อดึงดูดความสนใจให้แก่พุทธศาสนิกชน

ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาด้วยทานต้องให้ความสำคัญต่อการช่วยเหลือสังคม สังคมอยู่ได้ เพราะการให้ปันซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดแนวคิดหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เท่าทันโลก ทันเหตุการณ์ ภายใต้การเสียสละ แบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตาต่อกัน

การปฏิรูปด้านการศึกษาตามหลักปิยวาจา

การปฏิรูปด้านการศึกษาตามหลักปิยวาจา คือ การใช้วาจาที่มุ่งในการแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้ระบบการศึกษาที่มีอยู่เดิมดีขึ้น พุดในหลักความจริง พุดจาสุภาพอ่อนหวาน พุดแนะนำในทางที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล พุดเพื่อชักจูงในทางที่ดีงาม เกิดความสมานสามัคคี มีเมตริที่ดีต่อกัน มีความรักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปิยวาจาจึงเป็น เครื่องมือสื่อสารที่ถ่ายทอดออกมาจากจิตใจเปล่งออกมาเป็นภาษา ฉะนั้นจะต้องระวังคำพุด ของตนเองในขณะที่พุด เมื่อจะกล่าวถ้อยคำใด ๆ ควรจะต้องใคร่ครวญเสียก่อนว่า สิ่งที่พุดออกไป นั้นเป็นประโยชน์หรือสอดคล้องกับความจริงหรือไม่

ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาตามหลักปิยวาจา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไข ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาให้ดีขึ้นได้ ซึ่งการสื่อสารเพื่อหาทางออกร่วมกัน จำเป็นต้องใช้วาจา เพื่อนำไปสู่การการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ยกระดับ เพิ่มขีดความสามารถ เพิ่มศักยภาพ กลไกระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยยึดตามหลักพระธรรมวินัย

การปฏิรูปด้านการศึกษาตามหลักอรรถจริยา

การปฏิรูปด้านการศึกษาตามหลักอรรถจริยา คือ การแก้ไขปรับปรุงการศึกษา โดยยึด ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง แม้การปฏิรูประบบการศึกษาจะถูกใจบ้าง ไม่ถูกใจบ้าง หากเป็น เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมก็จำเป็นที่จะต้องดำเนินการแก้ไขต่อไป และการประพฤติสิ่งที่เป็น ประโยชน์แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือด้วยความตั้งใจ ช่วยเหลือส่งเสริมคนให้มีความเชื่อที่ถูกต้อง ให้ ประพฤติดีงาม ให้มีความเสียสละและให้มีปัญญา จึงมีคำสมัยใหม่เรียกว่า “จิตอาสา” อรรถ จริยาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์

ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาตามหลักอรรถจริยา เป็นการปรับปรุง เพื่อเพิ่มขีด ความสามารถและศักยภาพของระบบการศึกษาให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยยึดหลักคุณค่าของความ เป็นมนุษย์ ฉะนั้นการประพฤตินให้ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น จัดเป็นการปฏิรูปเพื่อให้ การศึกษาได้พัฒนาขึ้นอย่างแน่นอน เพื่อให้การศึกษาก้าวทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง และเพื่อ ความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

การปฏิรูปด้านการศึกษาตามหลักสมานัตตตา

การปฏิรูปด้านการศึกษาตามหลักสมานัตตตา คือ การประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีเสมอต้นเสมอปลายกับทุกคน ทำตนให้น่าเคารพนับถือ ทำตัวให้เหมาะสมแก่ฐานะ รู้หน้าที่ ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัด รวมไปถึงความเสมอภาค ซึ่งความ เสมอภาคเป็นหลักการในอุดมคติของการอยู่ร่วมกันในสังคม

ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาด้วยสมานัตตตา เป็นการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความสม่ำเสมอ ไม่เอาเปรียบด้วยประการทั้งปวง จะทำให้การปฏิรูปเกิดประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการนำแนวคิดความเสมอภาค มาเป็นหลักในการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นและสังคมจะทำให้การสงเคราะห์ไม่มีความเอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ความเสมอต้นเสมอปลายเป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะมาตรฐานความเสมอภาคที่เท่าเทียมกัน

สรุป

การปฏิรูปเป็นการแก้ไขปรับปรุงภายในระบบหรือโครงสร้างเดิมให้ดีขึ้น โดยไม่ทำลายระบบหรือโครงสร้างเดิมที่มีอยู่ การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาทางการศึกษาก็เช่นกัน เป็นการปรับปรุงภายในระบบการศึกษาคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัยและจารีตประเพณี การปฏิรูปจึงเป็นการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ภายในโครงสร้างที่มีอยู่เดิม ในการปรับปรุงสิ่งใดก็ตามที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันหลายคน หลายหน่วยงาน โดยเฉพาะงานที่ต้องทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ต้องทำด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ ต้องยึดองค์ธรรมแห่งการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันดังที่กล่าวมาแล้วคือ สังคหวัตถุ ซึ่งจะช่วยสงเคราะห์ตนและผู้อื่น ให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมมากที่สุด

ดังนั้นการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งปัจจุบันและอนาคต เมื่อการศึกษาทางโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ รัฐบาลต้องสนับสนุนกระบวนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมให้มากขึ้น ควรปรับปรุงให้สามารถรองรับเด็กที่สนใจเข้าศึกษาในคณะสงฆ์สามารถเทียบโอนกันได้ ก็จะทำให้เด็กที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ได้ศึกษาทั้งฝ่ายธรรมและฝ่ายโลกควบคู่กันไป และเป็นการสร้างศาสนทายาทและเปิดโอกาสให้เป็นทางเลือกใหม่ในการศึกษาของชาติ และสิ่งสำคัญ ผู้บริหารคณะสงฆ์ จะต้องเร่งพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ เช่น หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถรักษาสาระหลักสูตรเดิมไว้ ให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนกับการจัดการศึกษาสามัญทั่วไปของรัฐมิฉะนั้นในทศวรรษหน้า คณะสงฆ์จะเกิดวิกฤติขาดแคลนผู้เข้ามาบวชเรียนและสืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างรุนแรง

เอกสารอ้างอิง

ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู. (2558). การพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2564 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14295>

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). การปฏิรูป (Reform). เรียกใช้เมื่อ 3 มกราคม 2564 จาก <https://library.mju.ac.th/pr/?p=12048>
- พระครูสังฆรักษ์ปัญญาพล ปญญาพล. (2560). “การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ความเป็นเลิศ”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8(2), 91-104.
- พระไตรปิฎก. (2538). สยามรัฐสส เตปิฎก เล่มที่ 4, 10, 11, 14, 19, 20, 22, 28, 35. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2548). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมพงษ์ เกศานุช และคณะ. (2561). “รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8”. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 18(1), 1-12.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตฺโต). (2539). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาเถรสมาคม. (2558). คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 3 มกราคม 2564 จาก [http:// www.mahathera.onab.go.th/index.php?url=mati&id=6877](http://www.mahathera.onab.go.th/index.php?url=mati&id=6877)
- โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย. (2560). การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. เรียกใช้เมื่อ 2 มกราคม 2564 จาก <https://www.pariyat.com/news/ความรู้การศึกษา/190-pali-education>
- วิโรจน์ วิชัย. (2560). “พัฒนาการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 397-406.
- สำนักกรรมธิการ 3. (2560). รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านกีฬา ศิลปะ วัฒนธรรม การศาสนา คุณธรรมและจริยธรรม เรื่อง การศึกษาของคณะสงฆ์ พร้อมร่างพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 2 มกราคม 2564 จาก https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/drive_sport/download/article/article_20170522140558.pdf

- สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. (2563). ประวัติความเป็นมา การศึกษาพระปริยัติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2564 จาก http://www.gongtham.net/my_data/history_gongtham/index.php
- สำนักศาสนศึกษาวัดเทพศิลา. (2545). คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนันท์ อยู่คงดี. (2555). “พระพุทธศาสนาในประเทศไทย”. วารสารวิชาการศรีประทุม ชลบุรี, 9(1), 3-10.
- สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. (2548). “การพัฒนาการศึกษาในราชสำนักก่อนสมัยปฏิรูปในสมัยรัชกาลที่ 5 : การวางรากฐานการศึกษาแบบเป็นทางการและเป็นสากลของไทย”. วารสารศึกษาศาสตร์, 17(2), 1-16.
- Preecha Bunthavee. (2562). “Reformation: The NCPO’s Concept based on Jacques Derrida’s Deconstruction Theory”. Dhammathas Academic journal, 18(3), 267-280.